

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

Eendenkooi van Meetkerke in Zuienkerke (Meetkerke) en Brugge (Sint-Andries)

Monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:
'Eendenkooi van Meetkerke',
Zuienkerke (Meetkerke) en Brugge (Sint-Andries),
Moerstraat zonder nummer – monument

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/31042/102.1

Koen Himpe

16/03/2020

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht (gedeeltelijk naar De Decker en Himpe, 2001, Karelse, 2003, Verstraeten, Karelse en Zwaenepoel, 2008 en 2011, Desmet, 2012, Zwaenepoel et al., 2014 en Denewet en Augustyn, 2000, geactualiseerd in 2010, 2016 en 2018).....	4
1.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken	11
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	12
2.	Evaluerend gedeelte	13
2.1.	thematisch-typologische situering	13
2.2.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	13
2.3.	Motivering van het type bescherming	16
2.4.	Motivering van de afbakening van de bescherming	17
2.5.	Juridische toestand	17
2.5.1.	Onroerend Erfgoed:	17
2.5.2.	Ruimtelijke Ordening:	18
2.5.3.	Natuur en Bos:	18
2.5.4.	Landbouw en Visserij:	19
2.5.5.	Water:	19
3.	Beheersvisie	19
3.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed.....	19
3.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed	20
3.3.	Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed	21
4.	Bronnen	22
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	25
5.1.	Omgevingsplan	25
5.2.	Fotobijlage.....	25
5.3.	Documentatie.....	25
5.4.	Criterionota.....	25

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

1.1. Situering

De eendenkooi van Meetkerke is gelegen midden in de depressie van de Meetkerkse Moeren, een droogmakerij of gebied dat na langdurige overstroming door intensieve bemaling (deels) ontwaterd werd. De vangstinstallatie was lange tijd in eigendom of in huur van adellijke eigenaars. In 2002 werd de eendenkooi, samen met 26ha aanpalende graslanden, verworven door de Vlaamse Overheid. In 2008 werd één vangpijp gereconstrueerd in het kader van het natuurinrichtingsproject Meetkerkse Moeren. Het huidige beheer wordt gevoerd door het Agentschap voor Natuur en Bos.

De eendenkooi bezit een kooiplas met vier resterende vangpijpen en een relict van een kleine vijfde vangpijp. De kooiplas is omgeven door een min of meer rechthoekig, omgracht kooibos. De zuidelijke gracht heeft de dimensie van een watergang, gekend als het Sint-Andrieszwin. De eendenkooi is ontsloten vanaf het jaagpad langs het Kanaal Brugge-Oostende via een private halfverharde weg die een kleine hofstede ontsluit. Vanaf deze weg kan men de eendenkooi via een houten passerelle over het Sint-Andrieszwin bereiken. Voor een algemene beschrijving van de werking van een eendenkooi wordt verwezen naar de criterianota 'Eendenkooien in Vlaanderen' (Onroerend Erfgoed, 2017).

1.2. Historisch overzicht (gedeeltelijk naar De Decker en Himpe, 2001, Karelse, 2003, Verstraeten, Karelse en Zwaenepoel, 2008 en 2011, Desmet, 2012, Zwaenepoel et al., 2014 en Denewet en Augustyn, 2000, geactualiseerd in 2010, 2016 en 2018)

De droogmakerij van de Meetkerkse Moeren is gelegen in een tijdens de Middeleeuwen uitgeveende depressie. De aanvankelijke veengroei, in de hand gewerkt door een voortdurende vernatting en zeespiegelstijging vanaf het Atlanticum, maar vooral in het Subboreaale (periode van ca. 6800 – 1000 voor Chr.), strekte zich als een breed moeras uit in de ganse kustvlakte (Baeteman, 1987). Aan deze veengroei kwam een einde in de loop van het laatste millennium voor Chr. doordat delen van de beschermende duinengordel weggeslagen werden en de zee via invalsgoulen het veenmoeras kon binnendringen.

Op het einde van de Romeinse tijd was de mariene invloed op de kustvlakte dermate dat permanente bewoning moeilijk werd. De kustvlakte werd in die periode veelvuldig gebruikt voor schapenteelt. Vanaf de 7de-8ste eeuw lijkt de toestand zich te hebben gestabiliseerd en werd de kustvlakte geleidelijk aan terug in cultuur gebracht. Door het bouwen van dijken werd de invloed van de zee teruggedrongen en ontstond een polderlandschap.

De grootschalige ontginning van het veen in de Meetkerkse Moeren, hoewel daar weinig of geen schriftelijke bronnen over bekend zijn, wordt algemeen gesitueerd in de Volle Middeleeuwen en wordt gekoppeld aan de toenemende vraag naar brandstof in de 11de en 12de eeuw. De vroegste vermelding van Meetkerke of 'Matkerke' dateert uit 1041 (Fayen, 1900, Gysseling, 1960, Van Belle, 2014). Aan wie de veengronden te Meetkerke oorspronkelijk toebehoorden is onbekend. Vermoed wordt dat de graven van Vlaanderen zich deze terreinen als ongecultiveerde gronden toe eigenden. Een oorkonde van 1260 van de Vlaamse gravin Margaretha II van Constantinopel gelastte de schepenen van het Brugse Vrije wegen door de 'Moere' te trekken (Van Speybrouck, 1888). De abdij van Sint-Andries kocht de moergronden, bestaande uit 300 bunders '*wastine iuxta monasterium*', over in 1265 en werd zo één van de grootste grondbezitters in het '*Muenikemoer*' (Luykx, 1961). Daarnaast kochten ook vele particulieren, vaak rijkere Brugse poorters, veengronden aan, wat in verband wordt gebracht met de stijgende brandstofprijzen. De meeste drainagegrachten, waaronder ook het Sint-Andrieszwin of zogenaamd '*Dweersleet*', worden gelinkt aan deze Middeleeuwse ontginningsperiode waarbij het meeste veen werd afgegraven.

Al in het begin van de 16de eeuw, namelijk in 1502 en 1519, overwogen eigenaars om de Meetkerkse Moeren droog te leggen door middel van een ringdijk en een windmolen op die dijk die het water zou opvoeren in de Grote Ede of Blankenbergse Vaart, onder meer met het oog op hooigraswinning (RA Brugge, archief Watering van Blankenberge, 49 nr. 1 en 49/1 nr. 1). Het opzet mislukte en ook latere pogingen in de eerste helft van de 16de eeuw bleven vruchteloos. Op de kaart van het Brugse Vrije door Pieter Pourbus uit 1561-1571 (omstreeks 1600 gekopieerd door Pieter Claeissens jr.) is de grotendeels uitgeveende depressie duidelijk als 'Moer' aangegeven. Volgens archiefstukken uit 1550 (ARA Brussel, Rekenkamer, dozen nrs. 209) worden de Meetkerkse Moeren door een vorstelijk ambtenaar omschreven als "*de scituation basse et fort aqueuse et en aulcuns lieux dicelluy croissent aulcunes herbes et, es plus bas lieux, aultre chose que eauwe et jointz y croissans*". Hij schreef een rekest aan keizer Karel waarin hij verzocht naar een wijze om het moer op rendabele wijze droog te krijgen. Hij kreeg evenwel een negatief antwoord: "*ce seroit paine perdue*." Er werd hem aangeraden enkel aanspraak te maken op het "*droict de volerye*" (vogelrecht) aangezien de moerlanden uitgekozen werden als broedplaats voor "*cignes (zwanen), grues (kraanvogels) et semblable volaille*" (vergelijkbaar waterwild) (Vandamme, 2017).

Pas bij het begin van de 17de eeuw wordt, door toedoen van verruimde technische kennis en overige experimenten in onder meer de Grote Moeren van Veurne, voor het eerst een succesvolle aanzet gegeven tot het droogmaken van de Meetkerkse Moeren of 'Lage Moere' van Meetkerke. Een definitief octrooi werd op 20 november 1622 verleend door Filips IV. De droogmakerij of 'Watering van de Moere' werd gerealiseerd na de aanleg van een 'moerdyck', 'rinck' of aarden omringdijk en met behulp van twee achthoekige schepradwindwatermolens via een uitwateringssysteem op de Blankenbergse Vaart (RA Brugge, archief Watering van Blankenberge, 49/1, portefeuille 23, nr. 1038). Spijts de initiatieven tijdens de 17de eeuw bleken de gronden na de drooglegging zo onvruchtbaar te zijn (mede door het dagzomend pleistoceen zand), dat de kosten voor een doeltreffende polderverkaveling zelfs niet de moeite loonden en het middeleeuwse perceleringspatroon en het wegen- en waterloppennet er behouden werd. Dit gegeven verklaart dat de omzetting van 'waterzieke' gronden naar akkerland weinig of niet aansloeg en de kom van de Lage Moeren tot diep in de tweede helft van de 20ste eeuw ingenomen bleef door een aanzienlijk areaal met in laantjes onderverdeelde hooiweiden en/of hooilanden omzoomd door talrijke knobbenrijen. Grote verschuivingen in dit specifiek bodemgebruikspatroon, vooral dan in de richting van akkerland, traden pas op na wijzigingen in het polderbeheer ingevolge het ruilverkavelingsproject Houtave, uitgevoerd op het einde van de jaren 1980.

De locatie van de huidige eendenkooi, centraal gelegen in de depressie van de Meetkerkse Moeren, wordt in een niet-gespecificeerde 17de-eeuwse bron omschreven als 'vrye haendecoye offer Swaenerije', maar gaat volgens oudere teksten terug tot 1525, wanneer er sprake is van een 'zwanerie du mour de Meetkerke' (Pollet, 1934). Het is waarschijnlijk dat op deze geschikte plek knobbelzwanen werden gekweekt, onder meer om ze als siervogels uit te zetten op de Brugse stadswateren, maar wellicht ook op adellijke buitenplaatsen. Het houden van zwanen, de zogenaamde zwanendrift, was een vorstelijk recht dat zelfs op de Salische Wet uit de 6de eeuw teruggaat en later evolueerde tot een al dan niet in leen gegeven heerlijk recht. Zwanen werden als edelwild beschouwd en vaak met metalen halsbanden gemerkt (De Baets, 2016). Het kweken gebeurde ondermeer ook met het oog op het gebruik van slagpennen als schrijfgerief en van donsveren als zacht vulmateriaal. Zwanen werden in de late middeleeuwen ook gegeten, met name door de adel. Dit gebruik raakte in de loop van de 16de eeuw in onbruik. Zeker tot in de 17de eeuw werden zwanen als siervogels verhandeld (mondelijke mededelingen Van Driessche, 2020 met verwijzingen naar Lexikon des Mittelalters, vol. 7, 1999 en Ehrlich, 1994).

In een niet-gespecificeerde 17de-eeuwse bron wordt voor Meetkerke ook melding gemaakt van "*een leengoet wesende de swaenerije en de voghelerije van de moere*" (Pollet, 1934). Het is dus mogelijk, maar er is geen concrete bevestiging, dat de eendenkooi in oorsprong

iets te maken had met de zwanenhouderij of vice versa.¹ Hoe dan ook is er pas in 1554 voor Meetkerke een eerste expliciete vermelding als eendenkooi, afgeleid uit de benaming 'De Coeye' (Pollet, 1934). De vroegste afbeeldingen, meteen volgens het typische rogge-ei type met vier vangpijpen, verschijnen op landmeterskaarten van de moerlanden in Meetkerke uit het eerste kwart van de 17de eeuw. In deze periode bevond zich in de Meetkerkse Moeren, als gevolg van de middeleeuwse turfwinning, een laaggelegen nat gebied. Op de gekopieerde kaart van het Brugse Vrije door Pieter Pourbus uit 1561-1571, maar ook op een figuratieve kaart door landmeter Jacques Hoorenbault uit 1613 staat de depressie als een uitgestrekt zoetwatermeer ingetekend. In 1559 was er nog sprake van "119 gemeten wildernisse liggende in de middele van de moer" (Soens, 2009). Er zijn echter aanwijzingen dat dit gebied in de 16de en 17de eeuw niet geheel en niet permanent onder water stond, en bijgevolg wel een ideale omgeving was voor de exploitatie van een eendenkooi.

Als vroegste eigenaar of pachter van de vroegere zwanenhouderij wordt in 1525 Maarten Lem aangehaald (Boussemaere, 2008). Hij was een van de leden uit de bekende familie Lem die als schepen of als burgemeester een carrière doorliepen in het Brugse stadsbestuur. Hij was als stadsmagistraat een tijdlang schout en daarnaast ook sluismeester in de Blankenbergse Watering (Soens, 2009). Als vertrouweling van Karel V werd Maarten Lem beleend met de 'zwanerie' van Meetkerke. In een oorkonde van 7 mei 1525 wordt gezegd dat hij ook het 'droit de vollerie' of het recht op vogelvangst bezat, evenals andere gelanden in het moer: "*et pour ce que ledit Martin Lem est lun des plus adheritez et ayant biens oudit mour avec droit de vollerie si avant que son heritaige sestend comme aussi ont/ autres adheritez oudict mour*".² Op basis van deze oorkonde wordt ook opgemaakt dat Maarten Lem "*auprez de ladite zwanerye*" een kasteelgoed of 'manoir' bezat. Er wordt geopperd dat dit kasteelgoed gelinkt kan worden aan de verdwenen walgrachtsite of zogenaamde 'Casteelheve' of 'Hoge Heve' nabij het Goossensleed, op ongeveer 300m ten noordwesten van de eendenkooi.³ Reeds in 1526 werd het recht van de 'zwanerije en voghelrie vanden Moere' via een octrooi omgezet in een leen dat werd ondergebracht bij het meest nabije vorstelijke leenhof, namelijk dat van de Burg van Brugge. Het corresponderende leengoed is geïdentificeerd als het Goed ter Rietschilde of 'Rysseele' (ook 'Risschilde', 'Riedscilde' en 'Schilthove') op Varsenare (huidige hoeve aan de Hogeweg nr. 7). Deze vroegere kasteelsite is gelegen op ongeveer 1.250m ten zuiden van de eendenkooi. Het leengoed Rietschilde, waarvan de gronden zich ook op de grondgebied van Meetkerke en Sint-Andries (zogenaamd Straeten-Ambacht) uitstrekten, was minstens sinds de 14de eeuw in handen van erg invloedrijke families.

Pieter de Mouscron, telg uit een familie van internationale kooplieden, was in 1526 de koper van dit leengoed en behield het eigendom en de rechten van 'La zwanerie du mour-lez-Bruges' tot 1531 (Pollet, 1934, Vandamme, 2017). Uit een schatting van het waterwild, uitgevoerd in 1527, is bekend dat er in de zwanenhouderij op Meetkerke naast knobbelzwanen, ook ganzen, 'cranen' (kraanvogels) en 'putoiren' (roerdampen) als broedvogels voorkwamen (ARA Brussel, Oorkonden van Vlaanderen, I 643 en RA Brugge, Leenhof Burg van Brugge, 12, ferieboek 1526-1530). Na een gedwongen verkoop omwille van een falng werd het leengoed aangekocht door Jacob Everboudt, zaakwaarnemer van Pieter de Mouscron (SA Brugge, oud archief 120, Hallegeboden 4). In 1546 kocht Jacob van Themsecke of van Themsche het leengoed Rietschilde over van de familie Everboudt. Hij was in 1560 de Brugse poorter met het grootste 16de-eeuwse grondbezit in de

¹ Een eventueel verband tussen de exploitatie van de eendenkooi en de zwanenhouderij ligt niet voor de hand, mede doordat knobbelzwanen zich in de broedtijd bazig kunnen gedragen tegenover andere watervogels (Desmet, 2012). Anderzijds was de eendenvangst voornamelijk een aangelegenheid buiten het broedseizoen. De aanduiding 'swanerie' werd laatst in 1700 opgetekend.

² Oorkonde van 23 oktober 1526 met tekst van twee oudere oorkonden, respectievelijk van 7 mei 1525 en 28 september 1526 (privaat archief Thierry d'Ydewalle), met transcriptie door Thomas Van Driessche.

³ Omstreeks 1920 werden op de locatie van deze vroeg verdwenen walgrachtsite <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/76959> sporen van grote bakstenen en kleine gebakken tegeltjes aangetroffen. De bewoningsstructuren werd nadien verstoord door waterbeheersingswerken uitgevoerd tijdens het ruilverkavelingsproject Houtave.

Blankenbergse Watering. Het eigendom, met daaraan nog steeds het feodale recht op *'zwanerije ende voghelrie'* verbonden, ging in 1589 over op zijn zoon, Jan van Themsecke. In 1620 tenslotte komt het leengoed Rietschilde, na het huwelijk van zijn dochter Pieternelle van Themsecke met Cornelius Bertholf, in handen van de familie Bertholf, die het later weer verkocht. Het kasteel, dat vervallen was geraak120t tijdens de Tachtigjarige Oorlog, werd omstreeks 1761 afgebroken (Hooft, 2008).⁴

Op basis van de beschikbare bronnen is het aannemelijk dat de eendenkooi in Meetkerke in de tweede helft van de 16de eeuw is ontwikkeld en in die tijd rechtstreeks verbonden was aan het kasteel van Rietschilde op Varsenare. Op basis van onvolledige gegevens zijn nog andere 17de- en 18de-eeuwse eigenaars of pachters van de eendenkooi bekend, waaronder François van der Houve, Alexander Taelboom, pastoor van Dudzele en Philips Emmanuel Du Bus, baljuw van Condé (Pollet, 1934 met verwijzing naar Gilliodts-Van Severen, 1883). In 1751 wordt het eigendom geregistreerd onder de Brugse jonkheer Andries Dubois, heer van Leisele. Vanaf 1770 kwamen grote delen van de Meetkerkse Moeren, waaronder ook de eendenkooi, voor meer dan twee eeuwen in het bezit van de adellijke familie van Outryve (later van Outryve d'Ydewalle). Van dit geslacht was Joannes Gregorius van Outryve de eerste eigenaar. De enige vermelding van de eendenvangst bestemd voor de afzet werd opgetekend in het parochieboek van Meetkerke. Daarin geeft kanunnik Tanghe aan dat *"Binnen sommige winters is de vangst zo voordelig dat men er verscheidene duizenden naer Brugge levert"* (Tanghe, 1861).

Op een door landmeter J.L. Laurens gekopieerde 17de-eeuwse kaart wordt een zekere Paulus van Acker vermeld als *'coyenier'* of kooiman, woonachtig op de kleine hofstede ten zuidoosten van de eendenkooi. Op een uitermate gedetailleerde, anonieme en ongedateerde kaart uit het private archief van de familie van Outryve d'Ydewalle wordt de relatie van dit kooihuis met de originele zuidoostelijke toegang tot de eendenkooi duidelijk. De eendenkooi, middenin in het begreppelde kooibos, wordt er voorgesteld met vier vangpijpen waarlangs loopschermen en kortschermen staan opgesteld. Ook langs de kooiplas staan schermen getekend. Rondom de eendenkooi loopt een kooipad, afgezet met beplanting. In de noordwestelijke hoek, dicht bij het bevaarbare Sint-Andrieszwin, is een houten passerelle weergegeven over de westelijke sloot. Ook op alle latere historisch-cartografische bronnen staat de eendenkooi van Meetkerke telkens als rogge-ei type ingetekend. Op basis van deze bronnen kan ook worden opgemaakt dat de eendenkooi en een zuidoostelijk gelegen hofstede gebruikt als kooihuis, sinds de vroege 17de eeuw steeds ontsloten zijn geweest via een smal pad in zuidelijke richting tot aan het jaagpad van het Kanaal Brugge-Oostende. Dit pad werd later tot een halfverharde weg verbreed. De bewering door heemkundige Jules Marcel Pollet (1895-1953) dat het hoofdpad naar de eendenkooi van Meetkerke vroeger in noordelijke richting liep, naar het dorp toe, werd nergens bevestigd. Volgens deze auteur van toponymische studies was die zogenaamde *'Kooidreve'* omzoomd met opgaande beplanting zodat de eendenkooi kon worden bereikt zonder de eenden op de natte graslanden te verstoren (Pollet, 1934). Op historisch-cartografische bronnen is er echter pas vanaf de tweede helft van de 19de eeuw een smalle perceelstructuur zonder opgaande beplanting te zien tussen de Moerstraat en de eendenkooi. Wel lag er iets meer oostwaarts, langs een smalle bosstrook, een pad begeleid met opgaande beplanting die het kooihuis in noordelijke richting ontsloot. Het is daarmee onwaarschijnlijk dat de vangstinstallatie ooit effectief langs de noordelijke zijde ontsloten is.

Ridder André van Outryve d'Ydewalle (1873-1940), advocaat en vanaf 1927 tot 1940 burgemeester van Beernem, woonachtig op het kasteel Drie Koningen, was geruime tijd eigenaar en beheerder van de eendenkooi in Meetkerke. Samen met zijn oudere broer Emmanuel-Charles van Outryve d'Ydewalle (1868-1954), die actief was op bosbouwkundig

⁴ Tussen de eendenkooi van Meetkerke en de voormalige kasteelsite bij het Goed ter Rietschilde <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/73882> bevindt zich nog steeds een merkwaardige rechtlijnige perceelstructuur, weliswaar doorsneden door het omstreeks 1613 gerealiseerde en meermaals verbrede Kanaal Brugge-Oostende.

vlak, was hij onder meer lid van de Vrije Eigenaars- en Landbouwersbond en benoemd binnen de besturen van diverse wateringeng. Zelf was André van Outryve d'Ydewalle een tijdlang voorzitter van de watering Eyensluis - Groot Reigaertsvliet, ten noordoosten van Brugge. Uit deze periode dateert een metalen schuifje op een verbindingssloot of toevoerkanal tussen het Sint-Andrieszwin en de kooiplas, waarmee het waterpeil in de eendenkooi kon geregeld worden. Het metselwerk van de keermuur waarin het schuifje is gebouwd, is immers uitgevoerd in een vroeg type van machinale baksteen en gevoegd met behulp van cement. Vermoedelijk kwam deze sloot aanvankelijk rechtstreeks in de kooiplas uit en werd hij later, voorbij het schuifje, afgeleid naar de zuidoostelijke vangpijp.

Na het overlijden van André van Outryve d'Ydewalle ging het beheer van de eendenkooi over op zijn zoon Thierry van Outryve d'Ydewalle (1911-1957). Uit deze periode zijn enkele familie-aantekeningen bekend over de jachtpraktijken op en rond de eendenkooi van Meetkerke. Deze zijn gebundeld in de werken '*En attendant l'Ouverture!*' en '*Moerepsalm*' waarover Hubert van Outryve d'Ydewalle (1909-1945) in 1942 optekent: "*Meetkerke! Ce nom sonne dans les annales de la chasse locale comme les Thermopyles, Lépante ou Waterloo dans l'histoire des peuples*" (van Outryve d'Ydewalle, S.D.). Tussen 1933 en 1939 werd in de eendenkooi van Meetkerke door graaf Léon Lippens (1911-1986), ornitholoog, stichter en voorzitter van de ornithologische vereniging 'Belgische Natuur- en Vogelreservaten' (later uitgegroeid tot 'Natuurpunt') al voor het eerst ringwerk voor wetenschappelijke doeleinden verricht.

Foto's uit de herfst van 1940, bewaard in het archief van de familie van Outryve d'Ydewalle, bevestigen dat de eendenkooi in die tijd was opgebouwd volgens een Hollands model, namelijk het Gelderse of Brabantse type met kwart-cirkelvormige houten beugels, nabij het einde van de vangpijp overgaand in half-cirkelvormige beugels. Helemaal bij het uiteinde van de vangpijpen was een afneembaar vangpijpnnet met ijzeren beugels. Langs de vangpijp, deels begeleid door knotbomen, stonden rieten kortschermen. De uiteinden van de vangpijpen waren beschoeid met houten kantplanken en er waren ook houten loopplanken voor de kooihond.

Léon Lippens (1911-1986), vriend en leeftijdsgenoot van Thierry van Outryve d'Ydewalle en lange tijd ook burgemeester van Knokke, nam de eendenkooi van Meetkerke, samen met 125ha omgevend grasland, in 1956 in huur.⁵ Hij kon daarbij -in overleg met de jagers uit de omgeving- de rust en stilte rond de vangstinstallatie waarborgen. Dit was belangrijk voor het verdere wetenschappelijk vogelringwerk dat hij voor ogen had. Hij doopte de eendenkooi om tot 'ornithologisch reservaat' en beheerde de installatie samen met vrijwilliger André Rodts (1922-2003) als ringstation. In de zomer van 1957 liet Léon Lippens de eendenkooi in Meetkerke herinrichten: "*J'ai fait recreuser l'étang, bétonner les berges, reconstruire les 'pipes', aménager une île et remettre en état les écrans de roseaux*" (Lippens, 1964). Daarbij werden in eerste instantie de vier originele vangpijpen heraanlegd. De vangpijpen werden vrij identiek heropgebouwd maar de beugels werden uitgevoerd in betonijzer in plaats van hout en overspannen door kippengaas van gegalvaniseerd ijzer. De houten loopbrugjes voor de kooihond werden vervangen door betonnen exemplaren. De houten kantplanken van de vangpijpen werden vervangen door betonplaten. Deze beschoeiing werd ook doorgetrokken langs de oevers van de kooiplas. In 1958, in zijn derde vangstseizoen, voegde graaf Lippens een kleine vijfde vangpijp toe aan de oostzijde van de eendenkooi.⁶ Alle kosten, waaronder de huur, de inrichting, het onderhoud, het salaris en het toezicht, nam Lippens voor eigen rekening, wat op een jaarlijkse uitgave van ongeveer 80.000 Belgische frank neerkwam, inclusief een belasting op de '*uitbating ener eendenkooi*' (Lippens, 1957).

⁵ Graaf Léon Lippens stichtte in 1952 ook het natuurreservaat 'Het Zwin' in Knokke, toen het eerste natuurreservaat in België. In 1953 bouwde hij vanuit de Compagnie het Zoute daar ook een educatief vogelpark uit.

⁶ Désiré Karelse vermeldt foutief dat deze gelegen was aan de noordwestzijde van de kooiplas.

Graaf Lippens deed voor de heraanleg van de eendenkooi van Meetkerke, net als voor zijn educatief vogelpark 'Het Zwin', inspiratie op bij Sir Peter Scott (1909-1989) (Karelse, 2003). Deze Britse ornitholoog, kunstschilder en sportman, tevens mede-oprichter van het Wereld Natuur Fonds (WWF), was zeer actief rond eendenkooien en bouwde omstreeks 1946 bij het estuarium van de Severn, in de omgeving van Slimbridge (Gloucestershire), de 'Severn Wildfowl & Wetlands' uit. Binnen deze trust werden enkele oudere eendenkooien heringericht onder de naam 'The New Decoy'. Tegelijk werden technische kennis en ervaring uitgewisseld met baron en amateur-ornitholoog Roger van Caloen (1912-1985) die, na het overlijden van Thierry van Outryve, in zijn hoedanigheid van verwant en voogd, optrad als medebeheerder van de eendenkooi in Meetkerke. Hij voerde in die tijd, samen met zijn schoonvader, baron Pierre de Coninck de Merckem (1882-1963), ook het beheer over de eendenkooi van Merckem, waarvan zijn echtgenote, Monique de Coninck de Merckem (1920-2012) uiteindelijk eigenares werd. Er wordt ook beweerd dat de adellijke heren voor hun herinrichtingen inspiratie opdeden na bezoeken aan de eendenkooi van Bornem en twee Nederlandse constructies (Desmet, 2012).

Léon Lippens heeft gepubliceerd - zonder daarvoor een concrete bron aan te geven - dat de eendenkooi van Meetkerke vanaf het midden van de 18de eeuw was ingericht naar een Hollands model en sindsdien zo werd gebruikt (Lippens, 1957 en Desmet, 1980). Dit zou betekenen dat een dergelijk voorbeeld of een Hollandse kooiman een rol zouden hebben kunnen gespeeld bij het toenmalige ontwerp en de aanleg. In elk geval werden de vier originele vangpijpen van de eendenkooi in 1957 heropgebouwd volgens het Gelderse of Brabantse type met kwart-cirkelvormige beugels overgaand in half-cirkelvormige beugels en kortschermen en, bij elke vangpijp, twee betonnen loopbruggen voor de hond.

De huur van de eendenkooi door graaf Léon Lippens liep af in 1964, waarna de familie van Outryve d'Ydewalle de eendenkooi en haar omgeving opnieuw als jachtgebied in gebruik nam. Dit gebeurde evenwel zonder de traditionele eendenvangst, die overigens in 1972 bij wet verboden werd. De kooiplas blijkt daarbij zeker nog tot 1989 als zogenaamde lokput voor eenden gebruikt (Karelse, 2003). Het eigendom was sinds 1972 wel ondergebracht in een naamloze vennootschap, aanvankelijk onder de naam 'De Compagnie', later 'Hoeve van Meetkerke'. De vangstinstallatie raakte evenwel verwaarloosd.

In 2002 is de eendenkooi met 26ha omgevend grasland aangekocht door de Vlaamse Overheid in het kader van een natuurinrichtingsproject dat door de Vlaamse Landmaatschappij werd uitgevoerd. Begin 2008 is als uitvoeringsmaatregel van dit project de zuidoostelijke vangpijp gereconstrueerd naar het Gelderse of Brabantse type met kwart-cirkelvormige (en op het einde half-cirkelvormige) beugels, kortschermen en twee betonnen loopbruggen voor de hond. De reconstructie gebeurde grotendeels op basis van het expertenadvies van Désiré Karelse. Voor de beugels is een gegalvaniseerd buisframe gebruikt, terwijl ook enkele andere, niet-oorspronkelijke elementen zijn verwerkt, zoals een Hollands type vanghokje en een loopscherm naast de kortschermen. Aansluitend bij de heringerichte vangpijp is er een vogelkijkwand opgetrokken met uitzicht over de kooiplas. Verder is er een informatiebord geplaatst.

Het traditionele gebruik van de eendenkooi van Meetkerke is zeer goed gedocumenteerd aan de hand van een door de Brugse volkskundige Magda Cafmeyer (1899-1983) opgetekend verhaal over de kooiman Nicodemus Franciscus Wybo (1848-1906), bijgenaamd 'Demem Oom' (Cafmeyer, 1953).⁷ Daarin wordt ondermeer opgetekend dat de tamme eenden op het erf van de kleine hofstede van de eendenkooi werden opgekweekt en dat de wilde eenden op de kooiplas en de oeverstroken werden gelokt met kempzaad en andere graansoorten. Voorts ook dat er langs de kooiplas hagen van zwarte els groeiden

⁷ Magda Cafmeyer was een onderwijzeres die zich vooral na haar pensionering toelegde op *oral history* waarbij zij oudere bewoners van Brugge en omringend platteland als getuigen interviewde in verband met hun vroegere loopbaan en beroep. De resultaten daarvan verwerkte zij in talrijke heemkundige en volkskundige publicaties. Het is onduidelijk van wie Magda Cafmeyer het interview afnam.

en ook struikengordels met '*vinkkoorde(n)*' of wilde liguster waren aangeplant, wellicht om extra dekking te bekomen langs de koopaden.⁸

De laatste kooiman in Meetkerke was Medard D'Haene die het kooibedrijf als bijberoep uitoefende. Hij voederde de staleenden steeds op vaste uren. Als voer werd onder meer graanafval en kaf gebruikt. In die periode zouden er ongeveer 150 staleenden zijn geweest. De kooiman ontving oorspronkelijk een vaste vergoeding, later een stukvergoeding. Hij gebruikte eerst een kleine kooihond, rosachtig van kleur, en later een herdershond. Op het einde van elke vangpijp was geen vangkorf getimmerd, maar was er een vangfuiknet, gemaakt van een oude visfuik of zogenaamde '*puikel*'. De hond moest niet gewoon rond de kortschermen lopen, maar werd afgericht om zich aan de eenden te tonen vanaf twee lange houten loopplanken die over de rand van elke vangpijp op palen steunden.

Medard D'Haene hielp nadien ook mee als kooier in functie van het ringwerk door Léon Lippens en André Rodts. De vangsten hiervoor gebeurden toen zonder tamme lokeenden, maar enkel door het inschakelen van een kooihond. Blijkbaar zorgde de bijzonder opvallende verschijning van de hond op die loopplanken voor voldoende aantrekkingskracht op de eenden.

Ook het gebruik van de eendenkooi als vogelringstation van oktober 1956 tot februari 1964 is zeer goed gerapporteerd in een publicatie van André Rodts, als ringer verbonden aan de ornithologische vereniging 'De Wielewaal' (Rodts, 1984). Het is de enige gedetailleerde beschrijving over bijzonderheden bij het vangen in een Vlaamse eendenkooi door een ervaringsdeskundige in functie van wetenschappelijk onderzoek.

Op basis van getuigenissen van Ghislaine D'Haene, dochter van de laatste kooiman, werd beweerd dat de vangpijpen voor de herinrichting door graaf Léon Lippens vanaf 1957 niet van het Gelderse of Brabantse type zouden zijn geweest, maar wel degelijk tot het klassieke oud-Vlaamse type zouden hebben behoord (Zwaenepoel, 2011). Er lagen bij haar weten meer loopplanken voor de kooihond en er zouden ook geen loopschermen aanwezig zijn geweest. De kortschermen zouden een grotere overlapping hebben gehad dan de huidige reconstructie nu laat zien. De eerste kortschermen zouden ook dichter bij de vijver hebben gestaan. De toegang tot de eendenkooi lag volgens haar niet daar waar de huidige passerelle ligt, maar liep rechtstreeks van de hofstede naar de eendenkooi, evenwijdig aan de brede sloot waarover de passerelle nu ligt. Deze getuigenis was evenwel misleidend want recent opgedoken foto's van het najaar van 1940, afkomstig uit het archief van de familie van Outryve d'Ydewalle, bevestigen wel degelijk dat de houten vangpijpen in Meetkerke volgens het Gelderse of Brabantse type en dus niet volgens het oud-Vlaamse type waren opgebouwd.

André van Outryve d'Ydewalle heeft de eendenkooi altijd gekend met een gemengde kolonie aalscholvers en blauwe reigers. Het is de enige eendenkooi en één van de zeldzame plekken in Vlaanderen waar de blauwe reiger meer dan een eeuw elk jaar heeft gebroed. De eerste gegevens dateren uit de oorlogsperiode 1914-1918 toen het aantal aalscholvers sterk toenam. Ook tussen 1933 en 1939 zijn er voor aalscholver unieke ringgegevens met terugmeldingen. In 1943 waren er 127 nesten van aalscholver en 65 van blauwe reiger. De Duitse militair-strategische inundaties in 1944 zorgden voor het afsterven van de bomen in het kooibos en het verdwijnen van de aalscholvers in 1945. In datzelfde jaar werd evenwel een record aantal blauwe reigers geteld: 350 nesten, waarvan 185 in het kwijnende kooibos en de rest in de kale populieren in de omgeving. Door het omvallen van meeste afgestorven bomen in 1946 liep het aantal nesten sterk terug. In 1950 schoten nog slechts 14 reigerkoppels over. In 1961-1965 broedden er weer 4 tot 8 koppels aalscholver. Dit waren toen de laatste broedsels van aalscholver in België en die soort zou, na haar systematische bestrijding, voor het eerst opnieuw in België opnieuw broeden vanaf 1993. De kolonie blauwe reigers had tot 1966 maximaal 20 koppels, waarbij een nadien betwist hoog aantal uit 1955 niet is meegerekend. In 1974 werden er 46 koppels geteld,

⁸ Deze inheemse en half-wintergroene soort (cf. '*vinkoren*' in de West-Vlaamse streektaal) komt normaal gezien niet spontaan voor in de kustpolders maar wel in de kustduinen.

het jaar erop slechts 16. 1980 was een uitschieter met 81 koppels. Dat daalde tot 2 koppels in 1992 en ging daarna terug in stijgende lijn. Pas heel recent heeft de broedactiviteit van de blauwe reiger zich verplaatst. De aalscholwers begonnen weer te broeden in de eendenkooi van Meetkerke vanaf 1997. In 2001 waren er al 69 koppels aalscholver en sinds 2010 is die kolonie al enkele jaren vrij stabiel met jaarlijks 100 tot 120 nesten (De Clercq, 2010).

Het is dankzij Léon Lippens dat er heel wat data beschikbaar is over het trekgedrag van watervogels. Van 1956 tot 1964 ringde hij in Meetkerke samen met André Rodts wel 21.640 eenden, waaronder 16.762 wilde eenden, 3.682 wintertalingen, 586 zomertalingen en 481 smienten (Desmet, 1980). In totaal werden in deze periode zeven verschillende soorten eenden geringd (van Outryve, S.D.). De eendenkooi van Meetkerke heeft daarbij vooral een rol gespeeld in het wetenschappelijk onderzoek naar het trekgedrag van wintertaling. Van de geringde eenden zijn talrijke terugmeldingen bekend onder meer uit Noord-Europese landen en uit Aziatisch Rusland, soms meer dan 5.000km verwijderd van de eendenkooi van Meetkerke.

In het kooibos van Meetkerke worden ook fazant, houtsnip, houtduif, buizerd, steenuil, waterhoen, torenvalk, zwarte kraai, ekster, fuut, ijsvogel en watersnip waargenomen, naast bunzing, haas, konijn en een 4-tal vleermuissoorten, waaronder gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, watervleermuis en laatvlieger. Tot in de periode 1956-1960 werden er regelmatig otters waargenomen.

Op het grondgebied van Sint-Andries is een afzonderlijk bosperceel gelegen (Brugge, 29ste afdeling, Sint-Andries 3de afdeling, sectie A perceel 210C) waarvan vermoed wordt dat het als griend is ingeplant met wilgensoorten om de eendenkooi te onderhouden (Zwaenepoel et al., 2014). In het bosbestand komen katwilg, Duitse dot en een kruising tussen katwilg en amandelwilg voor (gegevens A. Zwaenepoel, 2011-2013). Deze typische griendwilgen zouden omstreeks 1950 door graaf Léon Lippens uit Klein-Brabant, bij een bezoek aan de eendenkooi van Bornem, zijn meegebracht.

1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

De eendenkooi van Meetkerke bewaart vier vangpijpen en een relict van een kleine vijfde vangpijp. De bewaarde vangpijpen sluiten aan op een kooiplas van ongeveer 0,4ha groot. De kooiplas is gedeeltelijk verland. Het perceel met het omgrachte kooibos erbij beslaat een oppervlakte van ongeveer 3,3ha. Een klein deel van de kadastrale omschrijving, in de noordoostelijke hoek, is in gebruik als grasland. De deels dichtgeslibde omgrachting heeft een gemiddelde breedte van 3m. De zuidelijke grachtverbinding heeft grotere dimensies en is een watervoerend geled, genaamd Sint-Andrieszwin, met een breedte van ongeveer 4,5m.

De huidige vormgeving van de eendenkooi is volgens het rogge-ei-type zoals laatst hersteld in 1957, waarbij in elke hoek van de kooiplas gekromde vangpijpen zijn heraangelegd, die telkens afbuigen naar het kooibos toe. Het relict van kleine vijfde vangpijp, toegevoegd in 1958, bevindt zich aan de oostelijke lange zijde van de kooiplas. De configuratie van het rogge-ei gaat heel waarschijnlijk terug op de vroegste aanleg. In de oeverstroken van de kooiplas en bij de aanzet van de vangpijpen komt een oeverbeschoeiing met betonplaten voor.

De zuidoostelijke vangpijp is in 2008 gereconstrueerd volgens het Gelderse of Brabantse type met kwart-cirkelvormige (en op het einde half-cirkelvormige) beugels van gegalvaniseerd buisframe van circa 4cm diameter, overspannen met nylongaas, kortschermen van rieten matten, vastgemaakt aan houten palen en twee betonnen loopbruggen, min of meer op basis van het bewaard gebleven fotomateriaal en tekeningen

van André Rodts uit de periode 1960 en 1984 en het reconstructie-advies zoals in 2003 vooropgesteld door Désiré Karelse. Op het einde van deze vangpijp is een Hollands type vanghokje zonder erfgoedwaarde geplaatst. Alle overige vangpijpen zijn ook van dit Hollandse vangpijptype zoals heringericht in 1957 door Léon Lippens maar bewaren slechts enkele fragmentaire sporen van een inrichting met kwart-cirkelvormige beugels van rond betonijzer van circa 1,5cm diameter. Er werden geen overspanningen door kippengaas van gegalvaniseerd ijzer of andere materialen aangetroffen. Ook van al of niet oorspronkelijke loopschermen, kortschermen en blindschermen of van hun steunconstructies werden geen sporen meer aangetroffen.

Aan de zuidzijde van de eendenkooi is er, via de zuidoostelijke vangpijp, een verbindingssloot tussen het Sint-Andrieszwin en de kooiplas. Op dit toevoerkanaal resteert een dwarse bakstenen keermuur van ongeveer 5m lang, 0,5m breed en tot 1m hoog, met een centrale doorstroomopening. De resten van het ijzeren schuifje zijn ter plaatse nog aanwezig. In het kooibos lopen verder enkele onverharde maar grotendeels overgroeide kooipaden, onder meer langs de vangpijpen. Het kooibos is bereikbaar via een houten passerelle op betonnen liggers zonder erfgoedwaarde en is verder niet afgesloten. In het kooibos zijn er diverse en onregelmatige sporen van ontwateringsgreppels.

Het kooibos bestaat uit een alluviaal bos van zwarte els, boswilg, ruwe berk, gladde iep, gewone vlier en koebraam deels ingeplant met cultuurpopulier, zomereik, schietwilg, wilde liguster en meelbes. In de kruid- en moslaag zijn onder meer grote brandnetel, kleefkruid, hop, hondsdrif, gewone smeerwortel, gele lis, ruw walstro, wilde bertram en stinkende gouwe aangetroffen (Karelse, 2003 en Zwaenepoel, 2011-2013). Tijdens het terreinbezoek in 2019 werd aan de noordwestzijde van het kooibos ook bitterzoet genoteerd.

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens een terreinbezoek op 31 juli 2018 en 29 november 2019. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

De eendenkooi is sinds 1956 niet meer actief gebruikt als vangstinstallatie en sinds 1964 ook niet meer als vogelringplaats. De zuidoostelijke vangpijp werd in 2008 gereconstrueerd volgens het Gelderse of Brabantse type met kwart-cirkelvormige (en op het einde half-cirkelvormige) beugels van gegalvaniseerd buisframe, kortschermen en twee betonnen loopbruggen. Van de overige vangpijpen blijven slechts enkele fragmenten van ijzeren beugels over. De overspanningen en de afneembare vangfuijnetten zijn verdwenen. De vangpijpen en de kooiplas zijn enigszins aangeslibd, net als de omlopende gracht rond het kooibos. De watergang van het Sint-Andrieszwin is goed onderhouden. Sporadisch komt er jonge boomopslag in de vangpijpen voor. De bakstenen keermuur op de verbindingssloot tussen het Sint-Andrieszwin en de kooiplas en via de zuidoostelijke vangpijp is grotendeels overgroeid maar is nog vrij volledig. Het ingebouwde ijzeren schuifje is in slechte toestand bewaard en kan niet meer functioneel bediend worden.

Sinds de reconstructie uit 2008 werd geen actief bosbeheer meer uitgevoerd in het kooibos, waardoor er talrijke bomen zijn afgeknakt of omgewaaid, voornamelijk aan de noordwestzijde van de eendenkooi. Toch is er nog steeds een gevarieerde struikenetage met onder meer zwarte els, boswilg, ruwe berk, gladde iep, gewone vlier en koebraam deels ingeplant met cultuurpopulier, zomereik, schietwilg en wilde liguster. Nadat een boom was omgewaaid op de gereconstrueerde zuidoostelijke vangpijp, zijn door het Agentschap voor Natuur en Bos in 2019 wel enkele herstellingswerken opgestart. Daarbij worden de rieten schermen vervangen. In het zuidelijk deel van het kooibos zijn heel recent

ook enkele cultuurpopulieren heringeplant. In het kooibos is nog steeds een broedvogelkolonie met een 120-tal nesten van aalscholver.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. thematisch-typologische situering

Op basis van de criterionota rond eendenkooien in Vlaanderen zijn 29 locaties met zekerheid bekend. In de provincie Antwerpen liggen of lagen deze kooien in Bornem-Weert, Brecht, Retie, Hingene (3), Puurs, Ekeren (3) en Zandvliet. In Oost-Vlaanderen liggen of lagen ze in Aalter, Bazel, Uitbergen, Berlare, Evergem, Eksaarde, Sinaai, Moerbeke (3) en Wachtebeke. In West-Vlaanderen is of was dit in Adinkerke, Merkem, Woumen, Meetkerke, Loppem en Assebroek. In Limburg ligt of lag ze in Rekem.

Slechts één eendenkooi met bewaarde kenmerken was tot voor kort als dusdanig beschermd. Deze locatie is onderdeel van het beschermd cultuurhistorisch landschap 'Plassen van Overmere-Donk: fase 1' beschermd bij Koninklijk Besluit van 6 juli 1956 <https://inventaris.onroerendergoed.be/aanduidingsobjecten/8347>. Rond de eendenkooien van Bornem en Meetkerke zijn eerdere beschermingsinitiatieven als cultuurhistorisch landschap verbroken. De eendenkooi van Bornem was tussen 7 april 1995 en 31 mei 2007 onderdeel van het beschermde cultuurhistorisch landschap 'Landschap van de Oude Schelde: deel Eendenkooi en 't Graafschap' in Bornem en Weert, vernietigd door de Raad van State ingevolge arrest van 31 mei 2007 <https://inventaris.onroerendergoed.be/aanduidingsobjecten/5515>.

De eendenkooi van Meetkerke is binnen de lijst met bekende locaties aangestipt als een representatieve, deels bewaarde en deels gereconstrueerde eendenkooi van het rogge-ei-type. De nog maar in 2008 gereconstrueerde zuidoostelijke vangpijp is bij gebrek aan continu onderhoud opnieuw aan herwaardering toe. Voorlopige herstellingswerken zijn lopende. Op basis van de criterionota en na evaluatie werden verder nog de eendenkooien van Bornem (Bornem-Weert) en Merkem (Houthulst) voorgedragen voor bescherming.

2.2. Evaluatie van de erfgoedwaarden

Historische waarde

De eendenkooi van Meetkerke heeft een historische waarde als getuige van een bijzondere jachttechniek op waterwild (zogenaamd vangbedrijf) zoals die vanaf de middeleeuwen werd toegepast. Er zijn sterke aanwijzingen dat het ontstaan van eendenkooien in Vlaanderen moet gesitueerd worden. De oudste expliciete vermelding van de eendenkooi van Meetkerke gaat terug tot 1554, maar de oorsprong van de constructie kan ouder zijn en opklommen tot de middeleeuwen. In die zin is er op dezelfde locatie een duidelijk verband met een voorgaande zwanenhouderij of zogenaamde 'Zwanerie', reeds vermeld in 1525. Op deze waterrijke plek, centraal in de Meetkerkse Moeren en grotendeels ontveend tijdens de volle Middeleeuwen, werden knobbelzwanen gekweekt om ze als siervogels uit te zetten, mogelijk op de Brugse stadswateren en wellicht ook op adellijke buitenplaatsen. Het houden van zwanen, de zogenaamde zwanendrift, was een vorstelijk recht dat hier, samen met het recht op het exploiteren van een eendenkooi, evolueerde tot een in leen gegeven heerlijk recht.

Het landschap van de venige depressie, na enkele droogmakingspogingen in de vroege 16de eeuw en nadien nog omstreeks 1622, bleef steeds een zeer geschikt pleistergebied voor watervogels. Een polderverkaveling kon immers nooit echt

worden doorgevoerd en het gebied bleef in gebruik een stabiel hooiland- en hooiweidcomplex. De eendenkooi wordt voor het eerst duidelijk weergegeven op een landmeterskaart uit het eerste kwart van de 17de eeuw.

De vroegst bekende eigenaar of pachter van de zwanenhouderij was de hooggeplaatste Brugse stadsmagistraat Maarten Lem, waarvan verondersteld wordt dat hij onmiddellijk nabij deze locatie een omweld kasteelgoed bezat. Deze verdwenen site is archeologisch bekend als de 'Casteelheve' of 'Hoge Heve'. De zwanenhouderij en nadien ook de eendenkooi werden ondergebracht bij het leenhof van de Burg van Brugge, met als corresponderend leengoed het 'Goed ter Rietschilde' op de grens Varsenare en Sint-Andries. Ook dit kasteelgoed, afgebroken omstreeks het midden van de 18de eeuw, was steeds in handen van invloedrijke families waaronder de internationale koopman Pieter de Mouscron en de grootgrondbezitters Jacob van Themsecke, Cornelius Bertholf, Alexander Taelboom, Philips Emmanuel Du Bus en Andries Dubois. Vanaf 1770 kwam de eendenkooi van Meetkerke voor lange tijd in handen van de adellijke familie van Outryve d'Ydewalle. Het eigendom werd pas in 1972 omgezet in een naamloze vennootschap, aanvankelijk onder de naam 'De Compagnie', later 'Hoeve van Meetkerke'.

De eendenkooi werd als vangstinstallatie geëxploiteerd door de adellijke eigenaars, via hun rentmeesters of via een zogenaamde kooibaas. Hiervoor werd een vaste kooiman in dienst genomen. De initiële functie van de eendenkooi voorzag in afzet van wild (eendenbout, eendenborst, mogelijk ook pastei), deels voor eigen consumptie maar ook voor afzet, onder meer in Brugge.

De eendenkooi van Meetkerke is meerdere malen heringericht, onder meer in 1957 op initiatief van huurder graaf Léon Lippens, die naast jagen een passie had voor watervogels. In de periode 1956-1964 heeft hij de eendenkooi, samen met vrijwilliger-ringer André Rodts, uitgebouwd als vogelringstation. Daarbij werd ook het aantal vangpijpen aangepast. Hij werd in het beheer bijgestaan door baron en amateur-ornitholoog Roger van Caloen, toenmalig voogd binnen de familie van Outryve d'Ydewalle. Na verwerving van de eendenkooi door de Vlaamse Overheid in 2002 werd een laatste herinrichting en herwaardering gerealiseerd in 2008, in uitvoering van het natuurinrichtingsproject Meetkerkse Moeren, waarbij één vangpijp werd gereconstrueerd.

Technische waarde

De eendenkooi van Meetkerke heeft een technische waarde omwille van de inrichting volgens het algemeen bekende rogge-ei-type. Uit mondelinge overlevering is bekend dat bij de heraanleg van de constructie in 1957, door huurder graaf Léon Lippens, inspiratie werd opgedaan bij de eendenkooien in het estuarium van de Severn in het Engelse Slimbridge, heringericht door ornitholoog Sir Peter Scott. Overige inspiratie werd opgedaan bij twee andere, niet nader bekende constructies in Nederland en bij de eendenkooi van Bornem. Hij wisselde ook technische kennis en ervaring uit met baron Pierre de Coninck de Merckem en diens schoonzoon, baron Roger van Caloen, beiden betrokken bij de eendenkooi van Merkem.

De bewaarde inrichting is uitgerust met vier vangpijpen met gekromd vangfuiknet, aangevuld met een kleine vijfde vangpijp van hetzelfde type. Dit vangpijptype werd hier laatst in 1957 hersteld naar een voor Vlaanderen uitzonderlijk Hollands model, het zogenaamde Gelderse of Brabantse type met kwart-cirkelvormige beugels en kortschermen, zoals het hier vermoedelijk al vanaf halfweg de 18de eeuw bestond. Eén vangpijp werd in 2008 andermaal naar dit Hollands model gereconstrueerd op

basis van fotografische opnamen uit de periode 1957-1964. Het uitzicht van de vangpijpen volgens Hollands model is gedocumenteerd door enkele uitzonderlijke fotografische opnamen uit 1940.

Als belangrijke secundaire uitrusting is nabij de zuidoostelijke vangpijp en tussen de watergang van het Sint-Andrieszwin en de kooiplas een toevoersloot bewaard, voorzien van een metalen schuifje waarmee het waterpeil in de eendenkooi kon geregeld worden. Op basis van zichtbare reliëfsporen op digitale luchtbeelden worden ook relictten van ontwateringsgreppels aangetroffen.

Alle toebehoren waarmee de eendenkooi in 1957 als bijzondere vangstinstallatie werd heringericht, waaronder vangpijpen met ijzeren beugels uit betonijzer, vormen één geheel en zijn hier nog als relict afleesbaar. Om de oeverzones van de kooiplas en van de vangpijpen te versterken werden toen ook betonnen oeververdedigingen aangebracht.

Rond het kooibos en langs de vangpijpen lopen er vervaagde tracés van iets verhoogde kooipaden. Langs de kooiplas liggen ook verbrede bermen waarop eenden konden rusten. Langs de westelijke zijde komt nog een plaatselijke heesterbeplanting van wilde liguster voor waarmee extra beschutting langs de kooipaden werd verschaft.

De inplanting van de eendenkooi werd bepaald door de ligging binnen de depressie van de Meetkerkse Moeren waarbinnen een traditioneel hooilandbeheer werd gevoerd. Dit grote waterrijke gebied was daardoor een aantrekkelijk pleistergebied voor watervogels, noodzakelijk voor een succesvolle eendenvangst. Het omgrachte kooibos, met daarin fragmenten van hakhout met overstaanders, respectievelijk in de struiklaag en opperhoutlaag is nog goed herkenbaar.

Volkskundige waarde

Bij de aanleg van de eendenkooi speelde grondbezit en vermogen een belangrijke rol. De eendenkooi van Meetkerke benadrukte de status van ondermeer de families de Mouscron, van Themsecke en Bertholf, achtereenvolgende leenhouders van het kasteelgoed te Rietschilde in de 16de en 17de eeuw, en van de familie van Outryve d'Ydewalle in de 18de, 19de en 20ste eeuw, eigenaars van diverse kastelen in de Brugse rand. De eendenkooi zorgde ervoor dat men op de kasteel eigendommen van smaakvol vlees was verzekerd. De exploitatie van de eendenkooi was onderdeel van het omvattende beheer van de adellijke domeinen en behoorde toe aan rentmeesters. Het toezicht op de eendenkooi werd toevertrouwd aan zogenaamde kooibazen of aan jachtopzichters.

Zeker sinds de 17de eeuw hadden de kasteelheren een vaste kooiman in dienst. De oudst bekende kooiman in Meetkerke is Paulus Van Acker. Het uitzonderlijke landelijke beroep van kooiman werd in stilte en eenzaamheid en vaak 's nachts op en rond de eendenkooi uitgeoefend. De laatste kooiman van de eendenkooi van Meetkerke was Medard D'Haene. Het solitaire beroep of bijberoep werd stevast als geheimzinnig omschreven waardoor het een memorabele volkskundige achtergrond kende. Uit bronnenstudie is ondermeer bekend dat het gebruik van een rosse kooihond en van loopplanken langs de kortschermen in de eendenkooi van Meetkerke werden toegepast.

Uit een gepubliceerde bijdrage van de volkskundige Magda Cafmeyer over de eendenkooi van Meetkerke uit 1953 bleef een gedetailleerde omschrijving van het beroep en de werkzaamheden van kooiman Nicodemus Wybo, bijgenaamd 'Demen Oom', bewaard. Ook de meer praktische ervaringen van ervaren vrijwilliger-ringer

André Rodts werden gepubliceerd en dragen bij aan de volkskundige waarde van de eendenkooi.

De tijdelijke uitbating van de eendenkooi als vogelringplaats, op initiatief van graaf Léon Lippens, stichter en voorzitter van de ornithologische vereniging 'Belgische Natuur- en Vogelreservaten', getuigt ook van het opkomende fenomeen in de jaren 1960 van verenigingen die zich actief inzetten voor natuurbehoud.

Ruimtelijk-structurende waarde

De eendenkooi van Meetkerke bezit een courante aanleg met een min of meer rechthoekige omgrachte kooiplas met vier vangpijpen en een relict van een vijfde kleine vangpijp, omgeven door een kooibos met een variatie van opgaande bomen en een struiklaag. Het kooibos is gelegen midden in de depressie van de Meetkerkse Moeren, waarvan de overwegend begreppelde graslanden vaak onder water lopen. Deze markante venige depressie met voornamelijk hooilanden en relatief weinig perceelsrandbegroeiing zorgt ervoor dat het kooibos een sterk ruimtelijk-structurend element is in deze droogmakerij, die na langdurige overstrooming door intensieve bemaling (deels) ontwaterd werd.

Wetenschappelijke waarde

De eendenkooi van Meetkerke is, na verlies van de oorspronkelijke jachtfunctie, verder ontwikkeld tot een bijzonder biotoop voor broedende en pleisterende watervogels. Het kooibos groeide uit tot broedkolonie van blauwe reigers en aalscholvers. De begroeiing van het kooibos, bestaande uit een begreppeld alluviaal bos biedt een afwisselend biotoop voor houtachtige en kruidachtige planten. Het spectrum aan soorten en -variëteiten uit het genus *Populus* (populier) bestaat uit specifieke en karakteristieke cultuurvariëteiten.

Het gebruik van de eendenkooi van Meetkerke als vogelringplaats, occasioneel tussen 1933 en 1939 en effectief als vogelringstation tussen 1956 en 1964, door huurder graaf Léon Lippens, geeft uitdrukking aan een aanvullende wetenschappelijke waarde. Het inschakelen van deze functie, als geschikte herbestemming, betekende een motivatie tot behoud en herstel van de vangstinstallatie. In deze eendenkooi werden aanzienlijke aantallen watervogels gelokt, geringd, vrijgelaten en eventueel terug gevangen, met het oog op ornithologisch onderzoek naar aspecten van onder meer verspreiding, levensduur en migratie van soorten. Dit onderzoek gebeurde hier tijdelijk vanuit een onderling samenwerkingsverband tussen Léon Lippens als stichter en voorzitter van de ornithologische vereniging 'Belgische Natuur- en Vogelreservaten' en André Rodts als vrijwilliger-ringer actief binnen de ornithologische vereniging 'De Wielewaal'. Van de geringde eenden zijn talrijke terugmeldingen bekend, onder meer uit Noord-Europese landen en uit Aziatisch Rusland.

2.3. Motivering van het type bescherming

De eendenkooi wordt, voortgaand vanuit de criterionota rond eendenkooien in Vlaanderen, beschermd als monument. Kooiplassen en vangpijpen worden immers als kunstmatige, door de mens aangelegde infrastructuur met een zeer specifieke technische waarde geïnterpreteerd, waardoor dit type bescherming het meest geëigend is. Het Onroerendergoeddecreet definieert een monument als volgt: "een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, met inbegrip van de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken, inzonderheid de bijhorende uitrustingen en de decoratieve elementen van algemene belang wegens de erfgoedwaarde(n)."

Het inzetten van dit instrument is compatibel met de vaststelling van het landschappelijk geheel 'Meetkerkse Moeren, poldergebied rond Houtave en overgang naar zandstreek', zoals momenteel in voorbereiding.

2.4. Motivering van de afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit.

De afbakening omvat de volledige eendenkooi waardoor zowel de kooiplas met de gereconstrueerde vangpijp met beugels in gegalvaniseerd buisframe en de relicten van de vier overige vangpijpen met ijzeren beugels als het kooibos gevat worden. De kooiplas heeft een afzonderlijk kadastraal nummer. Het kooibos strekt zicht uit over twee kadastrale percelen. Aan de zuidzijde is een deel van de bredere zuidelijke watergang, gekend als Sint-Andrieszwin (openbare waterloop), waar de houten passerelle over ligt, mee opgenomen binnen de beschermingsperimeter.

De naastgelegen landelijke woning, gelegen op de site van het voormalige kooihuis, bezit geen erfgoedwaarde. De inplanting van de woning correspondeert zelfs niet met de vroegere inplanting van het kooihuis. De huidige toegangsweg vanaf het jaagpad langs het Kanaal Brugge-Oostende is een recentere verbreding van de vroegere ontsluiting van de eendenkooi. Een bijkomende afbakening van deze elementen binnen de bescherming kan dus niet verantwoord worden. Ook het afzonderlijk gelegen griendbosje op grondgebied Sint-Andries Brugge wordt niet meegenomen in de bescherming omdat het ruimtelijk afgezonderd is van de eendenkooilocatie.

Al deze contextuele erfgoedwaarden worden bij voorkeur wel erkend onder een aanvullend beleidsinitiatief. Hierbij wordt opgemerkt dat de Meetkerkse Moeren of 'Lage Moere' in Brugge en Zuienkerke eerder reeds gedeeltelijk beschermd was als cultuurhistorisch landschap. Het koninklijk besluit van 23 juli 1981 werd op 14 september 1983 ingetrokken door een besluit van de Vlaamse Executieve (<https://besluiten.onroerendergoed.be/besluiten/11116/bestanden/5771>). Het gebied werd bij ministerieel besluit van 19 augustus 1985 opnieuw beschermd, maar bij arrest van de Raad van State op 30 september 1998 vernietigd (<https://besluiten.onroerendergoed.be/besluiten/11142/bestanden/6508>).

Na evaluerend onderzoek blijkt de vaststelling van de Meetkerkse Moeren als landschappelijk geheel in de Landschapsatlas de meest geschikte optie om rechtsgevolgen aan deze landschappelijke erfgoedwaarden te koppelen. De vaststellingsprocedure is ondertussen (maart 2020) in uitwerking. Deze vaststelling kan dan worden meegenomen in het geplande ruimtelijke plannings- en landinrichtingsproces rond de Oudlandpolders tussen Blankenberge, Brugge en Oostende, waardoor het ruimere landschap rond de eendenkooi van Meetkerke een statuut als erfgoedlandschap zal kunnen verkrijgen.

2.5. Juridische toestand

2.5.1. Onroerend Erfgoed:

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.

De ruime omgeving van de eendenkooi is opgenomen in de inventaris van het landschappelijk erfgoed als landschapsatlasrelict, evenwel zonder te zijn vastgesteld

- Meetkerkse Moeren, poldergebied rond Houtave en overgang naar zandstreek (ID: [300512](#))

Nabij de hier voorgestelde afbakening zijn geen andere erfgoedelementen vastgesteld of beschermd. De dichtstbijzijnde beschermingen zijn het beschermd monument Pompgemaal met technische installaties, bakstenen muur en brug (MB 26/05/2004) en de stenen poldermolen van de Moere (BSG 23/12/1942), beiden ten noordoosten van de eendenkooi en de hoeve 'De Roode Poorte': boerenwoning, stal, bakhuis, schuur en omwalling (MB 26/05/2004), ten noorden van de eendenkooi.

2.5.2. Ruimtelijke Ordening:

Volgens het Gewestplan Brugge-Oostkust (KB 06/04/1977) is de eendenkooi gelegen in reservaatgebied, omgeven door natuurgebied. Er zijn verder geen plannen van aanleg of gemeentelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen van kracht.

In 2019 is een raamakkoord gesloten om voor de Oudlandpolders tussen Blankenberge, Brugge en Oostende een ruimtelijk plannings- en landinrichtingsproces te voeren. Door het vaststellen van de Meetkerkse Moeren als landschappelijk geheel in de Landschapsatlas wordt ernaar gestreefd om naast de Uitkerkse Polder en de polders nabij Klemskerke en Vlissegem, ook de Meetkerkse Moeren als erfgoedlandschappen te erkennen.

2.5.3. Natuur en Bos:

De eendenkooi van Meetkerke is gelegen in het VEN-gebied 'Gebieden van de overgang van polders naar zandstreek langs het Kanaal Brugge-Oostende' (ID: 204, gebied nr. 112), categorie Grote Eenheid Natuur. De eendenkooi is niet gesitueerd binnen een afbakening als Habitatrichtlijngebied, maar behoort wel tot het Vogelrichtlijngebied 'Poldercomplex' (ID: BE2500932). De percelen behoren tot het aangemelde Vlaams natuurreservaat De Lage Moere van Meetkerke. Het aansluitende perceel 216A op het grondgebied Sint-Andries-Brugge ten zuidwesten van de eendenkooi, en over het Sint-Andrieszwin, is eveneens erkend als Vlaams Natuurreservaat, geregistreerd als V054, Lage Moere van Meetkerke.

De eendenkooi ligt binnen de perimeter van het natuurinrichtingsgebied De Meetkerkse Moeren, ingesteld op 3 december 2001 en nog steeds in uitvoering. Daarnaast ligt de eendenkooi ook in het landinrichtingsgebied Brugse Veldzone, door uitbreiding met het inrichtingsplan Groene fietsgordel Brugge, ingesteld 1 december 2009 en eveneens nog in uitvoering. Net ten westen van de eendenkooi situeert zich het ruilverkavelingsgebied Houtave, waarvan de akte verleden is op 30 oktober 1986.

Op de Biologische waarderingskaart (versie 2) wordt de eendenkooi afzonderlijk gekarteerd (ka+n+gml+ae°+k(mr)), een complex met gemengde loofhoutaanplant, eutroof water en randen met rietland en andere vegetaties van het rietverbond.

In het beheersplan voor het Vlaams natuurreservaat wordt het gedeeltelijk herstel van de eendenkooi vooropgesteld (Zwaenepeel, Lambrechts, Jacobs, Jacobs en Verkem, 2014). Er wordt ook gepleit om het kooibos naar traditioneel model her in te richten, althans het gedeelte rond de herstellende vangpijp. Onder het vooropgestelde soortgericht beheer worden specifieke maatregelen voorzien ter bescherming van flora en fauna. Voor vleermuizen wordt behoud en creatie van kolonieplaatsen voorgesteld. Er worden alternatieve opties geformuleerd bij het kappen van bomen in het kooibos. Om rustverstoring van de specifieke vogelsoorten blauwe reiger en aalscholver te vermijden, wordt vooropgesteld om slechts één vangpijp te herstellen. Zo kan de koloniebroedplaats gevrijwaard worden. Ook het sparen van enkele populierenbosjes in de omgeving is bedoeld als uitbreidingsmogelijkheid voor de broedvogelpopulatie van beide soorten. Het herstel van

één vangpijp volgens het oud-Vlaams model wordt als eenmalige beheersingreep voorzien.⁹ Het kooibos rond de herstelde vangpijp zal heringericht worden als een traditioneel kooibos met de typische overgang van struweel naar knotbomen en naar opgaande bomen. Ook de kooipaden of minstens een deel ervan zullen onderhouden worden.

2.5.4. Landbouw en Visserij:

Er is geen betrokken agrarisch gebied ter hoogte van de eendenkooi. Het visserijrecht is exclusief in handen van de eigenaar.

De eendenkooi behoort tot het werkingsgebied van de wildbeheerseenheid 't Boompje (ID: 104) en is geregistreerd als jachtterrein (ID: 104027) goedgekeurd door de Provincie West-Vlaanderen (BD 25/01/2017).

2.5.5. Water:

Het Sint-Andrieszwin, aansluitend ten zuiden van de eendenkooi is een waterloop van 2de categorie beheerd door de Nieuwe Polder van Blankenberge.

3. BEHEERSVISIE

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen. Je vindt die terug onder artikel 3 van het besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden voor ogen.

Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers dienen rekening te houden met deze beheersdoelstellingen als ze werken wenselijk uit te voeren aan het beschermd goed. Ook de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken.

De beheersdoelstellingen spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het beschermingsbesluit.

Deze bepalingen zijn op maat van de bescherming. Hieronder lichten we een aantal van deze beheersdoelstellingen toe zodat duidelijk is wat er mee wordt bedoeld.

Algemeen wordt ingezet op het herkenbaar houden van de eendenkooi volgens het roge-ei-type, zoals laatst hersteld in 1957. Gezien het technische en didactische belang van de eendenkooi en de meest geschikte ontsluitingsmogelijkheid wordt ingezet op de herwaardering van de zuidoostelijke vangpijp. Voor deze vangpijp wordt geopteerd voor een reconstructie volgens het Brabantse of Gelderse type met kwart-cirkelvormige (en op het einde half-cirkelvormige) beugels met afneembaar vangfuijnet, samen met het herstel van de bijhorende rietschermen. De huidige, niet-originele onderdelen met gegalvaniseerd buisframe en vanghokje worden op termijn vervangen, respectievelijk door beugels in betonijzer en door een afneembaar vangfuijnet. Voor de overspanning kan best geopteerd worden voor zwarte nylonnetten. Bij de te reconstrueren rietschermen kan een vogelkijkwand ingepast worden. De drie overige vangpijpen kunnen, samen met de kleine vijfde vangpijp, in contour behouden blijven, zonder behoud of herstel van ijzeren beugels en rietschermen. De vangpijpen dienen periodiek en op kleinschalige wijze ontmodderd te worden. Spontane boom- en struikopslag in de vangpijpen wordt actief tegengaan.

⁹ Deze visievorming berust nog op de misleidende getuigenis van Ghislaine D'Haene over het uitzicht van de vangpijp voor 1957.

De kooiplas dient periodiek en met aangepaste werktuigen ontslibd te worden, bij voorkeur met verpompings van het vloeibare slib naar een tijdelijke en nabijgelegen slibontwateringsinstallatie. Bij toepassing van andere technieken dienen deze werken gepland te worden bij een gemiddeld lage grondwaterstand. De verbrede bermen langs de kooiplas kunnen plaatselijk aangevuld worden met vrijkomende vastere slibmassa. Gezien de mogelijke impact op bodemarchiefwaarden is een archeologische werkbegeleiding bij het uitvoeren van deze werken aangewezen. De aanwezige oeververdediging met betonplaten rond de kooiplas en bij de aanzet van de vangpijpen dient behouden te blijven. Indien nodig kan deze beschoeiing hersteld worden. Ten behoeve van amfibieën en andere dieren kunnen plaatselijke uitstapplaatsen voorzien worden.

De bakstenen keermuur en het metalen schuifje op de verbindingsgracht tussen het Sint-Andrieszwin en de kooiplas dienen hersteld te worden zodat het peilbeheer opnieuw kan ingesteld worden. Het baksteenwerk wordt daarbij maximaal behouden. Op basis van verder bodemonderzoek kan het oorspronkelijk tracé van de open verbindingsgracht of toevoerkanaal eventueel hersteld worden. De gevarieerde greppelstructuur in het kooibos dient bewaard te blijven door de greppels periodiek te schonen van bladval. Relicten van kooipaden dienen in onverharde toestand behouden te blijven. De houten passerelle zonder erfgoedwaarde kan vervangen worden.

In het kooibos dient een middelhoutbeheer ingesteld te worden met periodieke hakbeurten van de struiklaag en een gerichte verzorging van een gevarieerde opperhoutlaag. Desgevallend dient de opperhoutlaag en struiklaag ingeboet te worden met daartoe geschikte soorten. Hierbij dienen voldoende opgaande bomen (cultuurpopulier, wilg, abeel, eik) behouden te blijven om een broedpopulatie van blauwe reiger op peil te kunnen houden.

De omgrachting rond het kooibos en het Sint-Andrieszwin dienen als open sloot en watergang, zonder beschoeiing, behouden te blijven. De grachten en de watergang dienen regelmatig geruimd te worden. Ook de verbindingsgracht van het Sint-Andrieszwin naar de kooivijver dient als open sloot behouden te blijven en regelmatig geruimd te worden.

Omdat een gedeeltelijk functioneel herstel van de eendenkooi beoogd wordt, zijn rustverstorende activiteiten ongewenst. In de bestaande accommodatie van de eendenkooi kan de functie als vangstinstallatie voor wetenschappelijk onderzoek (vogeltrekroutes, ziekteverspreiding,...) steeds worden opgenomen. Gezien de weinig geschikte mogelijkheden voor toegankelijkheid wordt slechts een beperkte ontsluiting voorgesteld, waarbij enkel het pad van de passerelle naar de zuidoostelijke vangpijp en de vogelkijkwand toegankelijk blijft. Een functioneel nevengebruik van de te behouden en functioneel te herstellen zuidoostelijke vangpijp en facultatief ook van de andere vangpijpen als ringstation voor watervogels wordt aangemoedigd.

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden er van aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechthouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goed huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerendergoeddecreet en Onroerendergoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen. Dat zijn deze:

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood;
- de ligging of het profiel van de vangpijpen en van de kooiplas behouden.

Om de erfgoedwaarden van het onroerend goed dat met dit besluit wordt beschermd in stand te houden legt het besluit een aantal bijkomende bijzondere voorschriften op. Deze zijn opgenomen in artikel 4 van het besluit.

Deze bepalingen zijn op maat van de bescherming. Hieronder lichten we een aantal van deze bijzondere voorschriften toe zodat duidelijk is wat er mee wordt bedoeld of waarom deze worden opgelegd.

Het is aangewezen om regelmatig boom- en struikopslag en klimplanten in de nabijheid van de vangpijpen en de rietschermen af te zetten of te verwijderen. Het omwaaien, wortelen of hechten van deze vegetatie kan immers leiden tot beschadiging van deze constructies. Bij sterke sneeuwval dienen sneeuwmassa's boven op de vangpijpen tijdig geruimd te worden om inklappen van de constructies tegen te gaan.

Ook de verlanding en/of verbossing van de vangpijpen moet tegengegaan worden door verteerde bladeren en modder regelmatig te ruimen en boomopslag op de oevers terug te dringen. Te sterke beschaduwning en overmatige bladval leidt immers tot een slechte waterkwaliteit en een verlies aan wateroppervlak.

3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Voor alle werken die stedenbouwkundig vergunningsplichtig zijn, of waarvoor een verkavelingsvergunning, milieuvergunning of natuurvergunning nodig is vraagt de vergunningverlener (de gemeente of de Vlaamse overheid) advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende onroerendergoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerendergoedgemeenten is te vinden op www.onroerendergoed.be.

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerendergoeddecreet en Onroerendergoedbesluit zijn voor een aantal specifieke beschermde types toelatingsplichten ingeschreven. Voor het onroerend goed dat in dit beschermingsdossier wordt vermeld zijn volgende toelatingsplichten van toepassing die opgenomen zijn in het Onroerendergoedbesluit. De toelatingsplichten zijn op maat van de bescherming.

4. BRONNEN

Publicaties:

ANON., 1999: *Lexikon des Mittelalters, vol. 7*, lemma 'Schwan' (online te consulteren op <https://lib.ugent.be/nl/catalog/dbs01:001250491>)

ANSELIN A., DEVOS K. en KUYKEN E., 1998: *Kolonievogels en zeldzame broedvogels in Vlaanderen in 1995 en 1996*, Brussel

AUGUSTYN B., 2000: *De landschapsgeschiedenis van de Lage Moere van Meetkerke (13de – 20ste eeuw)*, Polders en Wateringen, studiedag 19 mei 2000, Damme, Algemeen Rijksarchief

AUGUSTYN B. en DENEWET L., 2016: Al in 1502 experimenten met windbemaling, de droogmakerij 'de Lage Moere' van Meetkerke, *Molenecho's*, 44-4, 177-199
<http://www.molenechos.org/molen.php?nummer=884>

BAETEMAN C., 1987: *Ontstaan en evolutie van de kustvlakte (tot 2000 jaar voor heden)*, in THOEN H. (red.), *De Romeinen langs de Vlaamse Kust*, Gemeentekrediet, Brussel, 18-21

BOUSSEMAERE J., 2004: De eendenkooi te Meetkerke, *Heemstede* 9-3, 611

BOUSSEMAERE J. en DURON F., 2004: De Meetkerkse Moeren, *Heemstede* 9-3, 612-619

BOUSSEMAERE J., 2008: Maarten Lem, eigenaar van de Zwanerie van de Moere van Meerkerke, *Heemstede* 13-2, 899-901

CAFMEYER M., 1953: Rond de eendenkooi van Meerkerke, Demen Oom, *Biekorf* 54-10, 209-217

CAFMEYER M., 1971: *West-Vlaamse volkskunde 4, van gehucht tot dorp*, Saeftinghe

CALLAERT G. en HOOFT E. met medewerking van SNAUWAERT L., 2003: *Inventaris van het bouwkundig erfgoed, Provincie West-Vlaanderen, Gemeente Zuienkerke, Deelgemeenten Houtave, Meetkerke en Nieuwmunster*, AROHM, Afdeling Monumenten en Landschappen

DE BAETS P., 2016: Zwanenmerken en zwanenhalsbanden, *Biekorf* 116-2, 195-203

DE BLOCK W. en KUIJKEN E., 1981: *Randvoorwaarden voor het behoud van waardevolle oecotopen in het natuurgebied 'De Lage Moere' te meetkerke (W.-VI.)*, Rijksuniversiteit Gent, Laboratorium voor Oecologie der Dieren, studie in opdracht van het ruilverkavelingscomité Houtave, 88

DE CLERCQ L., 2010: *De Blauwe reiger (Ardea cinerea) en de Aalscholver (Phalacrocorax carbo) in de eendenkooi van Meetkerke*, onuitgegeven nota, 5

DE DECKER M. en HIMPE K., 2001: *Studie naar de haalbaarheid van het natuurinrichtingsproject Meetkerkse Moeren*, archeologische studie, milieustudiebureau Belconsulting in samenwerking met RAAP archeologisch adviesbureau, 70

DE DECKER S., DEMEYERE D., HIMPE K., LAQUIERE J. en ZWAENEPOEL A., 2010: *Rondleiden in de Lage Moeren van Meetkerke. Een cursus over ontstaan, geschiedenis, waterbeheer, dieren en planten, een eendenkooi*, Provincie West-Vlaanderen

DESMEDT M., 2003: Rietschilde, *Snellinghem*, 16, 100-102

DESMET J., 1980: De eendenkooi van Meetkerke, *De Roerdomp*, 20, 7-9

DESMET J., 2012: *De Meetkerkse Moeren*, Provincie West-Vlaanderen, 66

DEVOS K., 2003: *Inrichting en beheer van de Eendenkooi te Meetkerke & omgeving in functie van de Aalscholverkolonie*. Advies van het Instituut voor Natuurbehoud A.2003.211

EHRlich T., 1994: The Flemish Swans of the Villa Borghese in Rome, *Die Gartenkunst*, 6-2, 227-236

FAYEN A., 1900: *Liber traditionum Sancti Petri Blandiniensis*, Gent, 113 en 122

GILLIODTS – VAN SEVEREN L., 1883: *Coutumes des Pays et Comte de Flandre, Coutume du Bourg de Bruges*, 1, Brugge

GILTE S. en VAN VLAENDEREN P. met medewerking van DENDOOVEN K. en VANWALLEGHEM A., 2005: *Inventaris van het bouwkundig erfgoed, Provincie West-Vlaanderen, Gemeente Brugge, Deelgemeente Sint-Andries*, AROHM, Afdeling Monumenten en Landschappen en Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed Onroerend Erfgoed

GYSELING M., 1960: *Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (voor 1226)*, Brussel, Belgisch Interuniversitair Centrum voor Neerlandistiek

HILLEWAERT B., HOLLEVOET Y. en RYCKAERT M., 2011: *Op het raakvlak van twee landschappen. De vroegste geschiedenis van Brugge*, Van de Wiele, Brugge, 176

HOOFT E. met medewerking van BOONE B., CALLAERT G., DE BODT V. en SANTY P., 2008: *Inventaris van het bouwkundig erfgoed, Provincie West-Vlaanderen, Gemeente Jabbeke, Deelgemeenten Snellegem, Stalhille, Varsenare en Zerkegem*, Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed, Agentschap R-O Vlaanderen – Onroerend Erfgoed

KARELSE D., 2003: *Advies herinrichting eendenkooi Meetkerke*, studie in opdracht van Vlaamse Landmaatschappij, 35 met bijlage

LAQUIERE J., 2015: *Monitoringsrapport Meetkerkse Moeren*, Vlaamse Landmaatschappij Brugge, 200

LIPPENS L., 1957: Ornithologisch reservaat te Meetkerke, *Belgische Natuur- en Vogel-Reservaten Bulletin*, 4, 26-33

LIPPENS L., 1960: Meetkerke, *Belgische Natuur- en Vogel-Reservaten Bulletin*, 7, 95-96

LIPPENS L., 1964: Note préliminaire concernant l'étude des résultats du baguage des canards colverts à Meetkerke, *Le Gerfaut*, 54-3, 313-315

LIPPENS L., 1966: Essai d'interprétation des observations et du Bagueage des canards colverts (*Anas platyrhynchos*) dans les Réserves de Meetkerke et de Knokke en Belgique de 1936 à 1966, *Le Gerfaut*, 56-4, 315-373

LUYKX T., 1961: *De grafelijke financiële bestuursinstellingen en het grafelijk patrimonium in Vlaanderen tijdens de regering van Margareta van Constantinopel (1244-1278)*, Brussel

ONROEREND ERFGOED, 2017: *criterionota Eendenkooien in Vlaanderen*, Vlaamse overheid, Onroerend Erfgoed, 18

POLLET J., 1934: De Aandekooi te Meetkerke, *Biekorf*, 40, 259-262

POLLET J., 1934: *Meetkerke, toponymische studie*, Gidsenbond Brugge, hoofdstuk 6, 20-23 en 94

POLLET J., 1942: *Toponymie van Meetkerke met een geschiedkundige schets*, Brugge, hoofdstuk 6, 20-23

RODTS A., 1984: Achter de schermen van de eendenkooi, *De Wielewaal*, 50, 417-433

SABBE J., 1997: Ridder Goswin de Wilde (?-1394) uit Sint-Andries-Brugge en Varsenare, de eerste soevereine baljuw van Vlaanderen, *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis*, 134, 25-47

SOENS T., 2009: *De spade in de dijk? Waterbeheer en rurale samenleving in de Vlaamse kustvlakte (1280-1580)*, Historische economie en ecologie, 706, Gent

TANGHE G.F., 1861: *Parochieboek of beschrijving van Meetkerke*, De Scheemaecker-Van Windekens, Brugge, 31

VAN BELLE R., 2014: Een der oudste vermeldingen van Meetkerke, *Biekorf*, 114-4, 404-405

VANDAMME L., 2017: Pieter Mouscron en de vogelwereld in de Meetkerkse Moeren in de 16de eeuw, *Biekorf* 117-3, 304-311

VAN SPEYBROUCK A., 1888: Environs de Bruges. Saint-André. Glossaire toponymique, *Annales de la Société d'Emulation pour l'histoire & des antiquités de la Flandre*, 5-1, 1(38)

VANSTEENKISTE J., 1999: Aalscholvers in de Meetkerkse Moeren 1972-1998, *Doedeljoe*, 23, 33-35

VERHEYEN R., 1966: Het voorkomen van de Blauwe reiger, *Ardea cinerea cinerea* (L.) in België en de evolutie van de reigerstand in die landen welke de Belgische populatie kunnen beïnvloeden, *De Giervalk*, 56-4, 374-403

VERSTRAETEN A., KARELSE D. en ZWAENEPOEL A., 2008: Eendenkooien in Vlaanderen: verborgen, meestal verdwenen en bijna vergeten, *M&L*, 27-5, 33-69

VERSTRAETEN A., KARELSE D. en ZWAENEPOEL A., 2011: *Eendenkooien in Vlaanderen en Nederland en 7 andere Europese landen*, Durme vzw en Eendenkooi Stichting, Libertas, Bunnink, 235

VLAAMSE LANDMAATSCHAPPIJ, 2005: *Projectuitvoeringsplan Natuurinrichting Meetkerkse Moeren*, Vlaamse Landmaatschappij, Brussel, 105 + bijlagen en kaarten

d'YDEWALLE H., S.D.: *La canardière de Meetkerke*, internetbron <http://www.dydewalle.be/index.php/actualites/118-la-canardiere-de-meetkerke>, geraadpleegd 28 november 2019

ZWAENEPOEL A., LAMBRECHTS J., JACOBS M., JACOBS I. en VERKEM S., 2014: *Gebiedsvisie en geïntegreerd beheerplan voor de Blankenbergse Polder zuid: het Vlaams natuurreserveaat Paddegat-Klemskerke, het Vlaams natuurreserveaat De Lage Moere van Meetkerke en Kwetshage en het domeinbos Hagebos*, Rapport West-Vlaamse Intercommunale in opdracht van Agentschap voor Natuur en Bos, 477
https://www.natuurenbos.be/sites/default/files/inserted-files/blankenbergse_polder_zuid.pdf

Interviews:

- Interview met Ghislaine D'Haene, dochter van voormalige kooiman Medard D'Haene, afgenomen door A. Zwaenepoel in december 2011

Mondelinge mededelingen:

- Amedée Wybo, streekbewoner
- Conny Figoureux, streekbewoner
- Daniël Demeyere, ontvanger-griffier van de Nieuwe Polder van Blankenberge
- Evy Dewulf, regiobeheerder ANB
- Wim Pauwels, regiobeheerder ANB
- Jeremy Demey, wachter ANB
- Thomas Van Driessche, erfgoedonderzoeker

Schriftelijke mededelingen:

- André Verstraeten, auteur
- Arnout Zwaenepoel, bioloog
- Hugues van Outryve d'Ydewalle, voormalig eigenaar
- Leo Declercq, gids en auteur
- Thomas Van Driessche, erfgoedonderzoeker

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan

5.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit bevat alle relevante foto's bij deze bescherming.

5.3. Documentatie

5.4. Criterianota